Vladimir GREČIĆ i Srđan KORAĆ[1]

UDK: 321.02:314.742(4-15)
Biblid 0025-8555, 64(2012)
Vol. LXIV, br. 2, str. 202–232
Izvorni naučni rad
Maj 2012.
DOI: 10.2298/MEDJP1202202G

POLITIČKI DISKURS EKSTREMNE DESNICE U ZAPADNOJ EVROPI: PITANJE IMIGRACIJE

APSTRAKT

Rad predstavlja pokušaj da se identifikuju osnovne karakteristike i promene u tokovima evropskih migracija u poslednje dve decenije i da se ukaže na njihove eventualne implikacije po promene u podršci ekstremnoj desnici u zemljama Zapadne Evrope. Analiza pokazuje da je gotovo nemoguće generalizovati obeležja migracionih tokova i njihove efekte, jer se opšta slika razlikuje od zemlje do zemlje u pogledu broja stranog stanovništva i njegovog učešća u ukupnom broju stanovnika članica EU koje su pretežno zemlje useljenja, neto stope imigracije i broja zahteva za azil. Mada runde proširenja EU iz 2004. i 2007. nisu pokrenule masovne migracije unutar Unije, politički diskurs radikalne desnice usredsređen je upravo na pitanje imigracione politike. Autori ukazuju da se postepeno stvara socijalni ambijent koji može da motiviše deo pristalica ekstremne desnice na nasilje i da na duži rok oslabi konsenzualne mehanizme multikulturnih društava Zapadne Evrope.

Ključne reči: migracije, imigraciona politika, ekstremna desnica, ideologija, sekuritizacija, demografija.

UVODNA RAZMATRANJA

Počevši od 1960. godine, evropske zemlje beleže porast migranata u ukupnom stanovništvu. Broj migranata na privremenom radu u Evropi dostigao je do 1974. godine 6,5 miliona i činio je oko 30% radne snage u Luksemburgu, 18% u Švajcarskoj i oko 8% u Belgiji, Francuskoj i Nemačkoj.[2]

1 Dr Vladimir Grečić, naučni savetnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail adresa: vgrecic@beotel.net. Srđan Korać, istraživač saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, e-mail adresa: srdjan@diplomacy.bg.ac.rs.

2 *World Development Report 1984*, IBRD and World Bank, Washington, D.C, 1984, p. 68.

Tokom 1970-ih godina međunarodne migracije radne snage stekle su nova obeležja. Nakon završetka Drugog svetskog rata, evropske migracije stranih radnika dolazile su uglavnom iz susednih ili tradicionalnih emigracionih zemalja, prvenstveno iz južne Evrope. Međutim, kombinacija društveno-ekonomskih i političkih *push* i *pull* faktora počeli su da generišu veći priliv migranata iz udaljenijih zemalja porekla u potrazi za boljim životom, većom stabilnošću i većim ekonomskim mogućnostima za zapošljavanje.[3] U isto vreme, neke zemlje južne Evrope (pre svega Italija, Španija i Portugalija), koje su bile tradicionalno „izvoznice" radne snage, doživele su privrednu transformaciju i postale neto imigracione zemlje, privlačeći migrante prvenstveno iz severne Afrike.

Svet je posle Drugog svetskog rata doživeo desetak recesija, uključujući najnoviju, i četiri naftne krize. Sve one su imale uticaja na kretanje migranata i na odnos stanovništva zemalja prijema prema njima. Posle naftne krize 1973-1974. godine, zemlje Zapadne Evrope zaustavile su prijem novih stranih radnika i počele otpuštati i vraćati u zemlje porekla radnike koji nisu bili neophodni nacionalnim tržištima rada.

Tokom osamdesetih godina prošlog veka, prosečna stopa zaposlenosti u Zapadnoj Evropi je kao rezultat prve i i druge naftne krize bila veoma niska, a kod više zemalja i negativna, ispod stope rasta radne snage u ovom delu sveta. Na primer, u periodu 1979–1987. godine, prosečan negativan rast nezaposlenosti su imale Belgija (-0,3%), Francuska (-0,2%), Holandija (-0,1%), Velika Britanija (-0,1%) i Španija (-0,8%).[4] Ni druge zemlje regiona nisu ostvarile značajnije rezultate u oblasti zapošljavanja.

Godina 1989. predstavlja prekretnicu za migracione tokove u Evropi, prvenstveno prema zemljama Evropske unije, od kada neto migraciona stopa u ovim zemljama beleži nagli rast (Tabela 1).

MIGRACIONI TRENDOVI NAKON ZAVRŠETKA HLADNOG RATA

Posle pada bipolarnog sveta, osećaj ugroženosti koji je nekada bio čisto vojnog karaktera, poprimio je početkom devedesetih godina prošlog veka vid ugroženosti „od poplave ljudi".[5] Međutim, „scenario katastrofe" od masovnog

3 Inge R. Pinto-Dobernig, *South-North Migration: The Challenge of the 1990s*, Graduate Institute of International Studies, Geneva, 1991, p. 4.

4 Inge R. Pinto-Dobernig, *South-North Migration: The Challenge of the 1990s*, op. cit., p. 23.

5 Mirjana Morokvašić, „Migracije u Evropi: zabrinutost povodom proširenja Evropske unije na Istok", *Stanovništvo*, br. 1–4, 2003, str. 135.

priliva ljudi sa istoka kontinenta, kojim su bile inspirisane brojne ekspertize koje su poslužile radi opravdavanja državnih mera, bio je brzo opovrgnut. Ipak, sama pomisao o ugroženosti domaćeg stanovništva od velikog talasa priliva stranaca išla je u prilog idejama koje su zastupale partije ekstremne desnice. Istina, broj stanovnika rođenih u inostranstvu u glavnim imigracionim zemljama Zapadne Evrope naglo se povećava od 1989. godine, ne baš u meri u kojoj je promenuti scenario širio strah, te suočava ove zemlje s novim izazovima. Na primer, u Nemačkoj broj stanovnika rođenih u inostranstvu je 1989. iznosio 4.845.900, u 1990. povećava se na 5.342.500, a u 1995. je za gotovo dva miliona veći, da bi u 2000. godini dostigao čak 10.256.100 (Tabela 5). Najznačajniji deo migracije Istok-Zapad činili su etnički Nemci, mada su i tražioci azila i radnici migranti dodatno doprineli tome. Kada je Nemačka zbog toga uvela oštrije imigracione barijere 1993. godine, neto migracije u ovu zemlju su se smanjile. Prema podacima mikro-popisa koji je Federalni statistički zavod Nemačke sproveo 2007. godine, od 82,3 miliona stanovnika 15,4 miliona činili su migranti i pojedinci sa migrantskim poreklom: 8,1 milion su imali nemačko državljanstvo (4,9 miliona rođenih u inostranstvu), a 7,3 miliona su bili strani državljani, od kojih je 5,6 miliona rođenih u inostranstvu a 1,7 miliona rođenih u Nemačkoj.[6] Među pripadnicima migrantskog stanovništva u Nemačkoj, koje je 2007. brojalo 10,534.000, nalazilo se 2.756.000 etničkih Nemaca koji su došli iz zemalja Istočne Evrope i dobili nemačko državljanstvo.[7] Podaci popisa pokazuju i to da je registrovano 391.000 migranata iz Srbije, od kojih je 104.000 rođenih u Nemačkoj.[8]

Najveći porast stanovnika rođenih u inostranstvu, u periodu 1989–2008. godine, zabeležen je u Finskoj (porast od preko 10 puta), Norveškoj (3,5 puta), Ujedinjenom Kraljevstvu (3,5 puta), Austriji (3,3 puta), Holandiji (2,8 puta), Danskoj (preko 2,5 puta) i Belgiji preko 50% (Tabela 5). Veći deo stanovnika rođenih u inostranstvu potiče iz zemalja ne-članica EU (Tabela 4). Pokretljivost stanovništva u okviru Evropske unije ostaje i dalje ograničena, čak i posle pristupa novih članica Uniji (2004. i 2007). Pošto se gotovo sve te zemlje suočavaju sa istim demografskim izazovima kao i zemlje koje su davno postale članice Unije (opadanje nataliteta, smanjivanje obima radnog kontigenta),

6 Anna Myunghee Kim, "Foreign Labour Migration and the Economic Crisis in the EU: Ongoing and Remaining Issues of the Migrant Workforce in Germany", *Discussion Paper* No. 5134, The Institute for the Study Labor (IZA), Bonn, 2010, p. 6.

7 Ibid., p. 10.

8 Ibid., p. 10.

njihov migracioni potencijal je bitno smanjen. Ipak, efekti priliva migranata su od zemlje do zemlje različiti. U Nemačkoj i Austriji, zemljama koje su u najvećoj meri meta tih migracija, dolazi do intenzivne konkurencije u kategoriji nekvalifikovanih radnika, što sledstveno dovodi do smanjenja nadnica i povećanje nezaposlenosti. Poslodavcima odgovara porast konkurencije budući da im ona pruža mogućnost manjeg plaćanja radne snage.

Percepcija migranata kao ugrožavajućeg faktora i politike straha koje iz toga proizlazi, inspirisale su sadržaj uslova koje je Evropska unija nametnula državama kandidatima za članstvo u pogledu migracionih pitanja. Tako, za zemlje kantidate usvajanje tzv. *acquis communautaire* u pogledu migracija i kretanja lica pretpostavlja, pre svega, sposobnost da „štite" nove istočne granice Unije kao bezbedonosni *conditio sine qua non* uspostavljanja zajedničkog režima kretanja u okviru cele Unije – pravo koje bi uživali i državljani tih zemalja nakon priključenja EU.[9] Zemlje kandidati su do sada poštovale utvrđene standarde i potpisivale i sprovodile sporazume o readmisiji kojima se uređuju tokovi nelegalnih migracija.

Učešće stanovnika rođenih u drugim zemljama u ukupnom stanovništvu odabranih imigracionih zemalja Evrope povećalo se, u periodu 1989–2008. godine, i to u: Luksemburgu od 27,9% na 37,3%; Švajcarskoj od 15,6% na 25,8%; Austriji od 5,1% na 15,3%; Švedskoj od 5,3% na 13,9%; Belgiji od 8,9% na 13%, Nemačkoj od 7,7% na 12%; Francuskoj od 6,3% na 11,1%; Holandiji od 4,3% na 10,9%; Ujedinjenom Kraljevstvu od 3,2% na 10,8%; Norveškoj od 3,3% na 10,3%; Danskoj od 2,9% na 7,3% i u Finskoj od 0,4% na 4,1%. Italija poslednjih godina beleži takođe visoku stopu neto migracije. Uprkos činjenici da je nezaposlenost mladih u starosnoj grupi od 15 do 24 godine veoma visoka (25,4%), neto migraciona stopa je iznosila 4,86 na 1000 stanovnika u 2011. godini.[10] Ta činjenica je relevantna kada je reč o fenomenu jačanja ekstremne desnice.

EKSTREMNA DESNICA: POJMOVNO ODREĐENJE

Dok brojne porodice političkih partija karakterišu uobičajena imena – kao što su „komunističke", „zelene", ili „socijalisti" – partije ekstremne desnice su znatno proširenije porodice u kojima se nalaze veoma različite nomenklature.

9 Mirjana Morokvašić, „Migracije u Evropi: zabrinutost povodom proširenja Evropske unije na Istok", op. cit., str. 132.

10 "The World Factbook 2011", CIA, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2011.html, 10/11/2011.

Neke od partija čak i ne prihvataju da su desničarske, često tvrdeći da one ne predstavljaju, ni levicu niti desnicu, već treći put – opoziciju. Problem klasifikacije proističe iz činjenice da brojne partije, naročito one sa fašističkom ideologijom, imaju razloga da sakriju poreklo. Sledstveno, ne može se razdvajati ono što je rečeno u javnosti, od toga što se čini u stranačkim krugovima. One su sklone čestim promenama partijske platforme iz taktičkih razloga prilagođavanja određenim situacijama.

Posle Drugog svetskog rata, tzv. radikalna desnica je jedno duže vreme tretirana više kao akademski izraz za grupe koje su delile afinitet sa predratnim fašizmom, ali koje nisu nužno bile identične. Tokom šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka, „ekstremna desnica" u velikoj meri zamenjuje sintagmu „radikalna desnica" kao glavni akademski izraz. Nova definicija proističe iz činjenice da se partije ekstremne desnice u izvesnoj meri zalažu za nasilje.

Četiri crte su najizrazitije u akademskim definicijama ekstremne desnice i to: neprijateljstvo prema demokratiji, rasizam, zalaganje za jaku državu i nacionalizam.[11] Naravno, kada se sudi po javnim nastupima lidera ovih partija, u većini slučajeva, ne može se zaključiti da li su one ekstremne ili ne. U nekim akademskim raspravama nastoji se da se napravi razlika između „starih" i „novih" ekstremnih desničarskih partija, uglavnom kada je reč o njihovoj vezi sa fašističkom tradicijom. Međutim, takva tipologija nije široko prihvaćena. Delimično i kao rezultat navedenih problema, došlo je do rastuće tendencije da se koristi izraz „populistički", koji se odnosi na podgrupu ekstremističkih stranaka ili na zasebnu porodicu desnice. Tako, stranke iz šire porodice desnice, američki profesor Golder (Matt Golder) klasifikuje u dve grupe: populističke i neo-fašističke partije (Tabela 6).

Profesorka Monsera Giberno (Monserrat Guibernau), sa Queen Mary univerziteta u Londonu, opredelila se za izraz „radikalna desnica", navodeći da ne postoji jedinstvena definicija koja obuhvata niz novih radikalnih desničarskih pokreta niklih u poslednjih nekoliko decenija.[12] Nova radikalna desnica nema homogene i jedinstvene ideologije i obuhvata kako stranke koje su između dva svetska rata propagirale fašizam, tako i stranke postindustrijske

---

11 Roger Eatwell, "The Rebirth of the 'Extreme Right' in Western Europe?", http://web.uvic.ca/polisci/people/faculty/Wolinetz/POLI%20319/the%20rebirth%20of%20the%20extreme%20right%20in%20western%20europe.pdf, 12/11/2011.

12 Montserrat Guibernau, "Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics", *Policy Network Paper*, 2010, www.policy-network.net/publications/3690/Migration-and-the-rise-of-the-radical-right.

ekstremne desničarske političke orijentacije. Ove nove stranke profesorka Giberno smatra pokretima formiranim od strane radikalnih desničarskih grupa koje deluju u okviru ustava i, za razliku od prethodnih manifestacija radikalne desnice, ne žele da zamene liberalne demokratije fašističkim ili autoritarnim režimima. Nova radikalna desnica eksplicitno je opredeljena protiv vladajućih elita i oštro kritikuje savremeno funkcionisanje demokratije; ona brani razne vrste etničkih nacionalizama, populistička je i protivi se imigraciji, posebno kada je reč o muslimanima i osobama koje ne pripadaju beloj rasi.

JAČANJE EKSTREMNE DESNICE NAKON PADA BERLINSKOG ZIDA

U poslednjih nekoliko godina politički diskurs nove radikalne desnice dobio je na značaju širom Evrope u vidu povećanja podrške birača, što je pojedinim desničarskim strankama donelo mogućnost učešća u koalicionim vladama u Austriji, Holandiji, Italiji, Švajcarskoj i Danskoj. Prof. Rodžer Itvel (Roger Eatwell) dao je pregled podrške biračkog tela desničarskim partijama na parlamentarnim izborima, na samom kraju prošlog veka.[13]

Podrška ekstremnoj desnici na parlamentarnim izborima (u %)

Zemlja	**Naziv partije**	**Podrška u biračkom telu (%)**	**Izborna godina**
Austrija	Slobodarska partija, odnosno Partija za slobodu Austrije (FPÖ)	27	1999
Belgija	Flamanski blok	16	1999.
Danska	Danska narodna stranka	7	1998.
Francuska	Nacionalni front	15	1997.
Nemačka	Nemačka narodna unija (DVU)	13	1998.
Italija	Nacionalna alijansa	16	1996.
	Savez Severa	10	
Norveška	Naprednjačka partija	15	1997.
Švajcarska	Švajcarska narodna partija (SVP)	23	1999.

13 Roger Eatwell, "The Rebirth of the 'Extreme Right' in Western Europe?", op. cit.

Danas je ekstremna desnica u nekoliko razvijenih evropskih država na drugom ili trećem mestu po popularnosti (snazi) u nacionalnim parlamentima. U Francuskoj, Marin Le Pen kao nasledica svog oca Žan-Mari Le Pena na čelu Nacionalnog fronta sa 20% glasova po popularnosti bila je na trećem mestu među predsedničkim kandidatima, samo 3% iza aktuelnog predsednika Sarkozija. Danska narodna stranka treća je po snazi na izborima u septembru 2011. godine sa 12,3% glasova i 22 poslaničkih mesta od ukupno 179 mesta u parlamentu.[14] To je primer nove taktike desničara, koji legitimitet stiču lukavim podupiranjem vlada suprotnog tabora, a prati ga i Slobodarska stranka u Holandiji koja ima podršku 17,6% birača i 24 poslaničkih mesta u parlamentu (od ukupno 150 mesta), pa tako podržava manjinsku vladu liberala i demohrišćana. Zauzvrat, vladajuća koalicija sprovodi mere ograničavanja imigracije, smanjenja kriminala, suprotstavljanja kulturnog relativizma. Među „klasičnim" strankama ekstremne desnice, koje nisu daleko od neofašizma, nalazi se politička snaga u Mađarskoj. Krajnja desnica prisutna je i u parlamentima nekih drugih članica EU, poput Švedske, gde su Švedski demokrati dobili 5,7% podrške birača i 22 mesta u parlamentu od ukupno 349 mesta.[15]

Pojedine stranke ekstremne desnice zalažu se za socijalnu državu ali su sklone evroskepticizmu i populizmu, poput Stranke istinski Finci (*The Finns*), koja je na izborima 17. aprila 2011. godine dobila 19% glasova i 39 mesta u parlamentu od ukupno 200 mesta, što je čini trećom najjačom strankom. Slične stavove po tom pitanju ima i austrijska Slobodarska stranka, takođe treća po broju poslanika u nacionalnom parlamentu.

UZROCI POVEĆANJA PODRŠKE BIRAČKOG TELA PARTIJAMA EKSTREMNE DESNICE

Desničarski populisti veruju da je zapadni svet postao slab budući da sadašnji režimi nisu spremni da brane sopstvene kulture i društvene vrednosti. Samo desničarske stranke, smatraju njihovi lideri, mogu da vrate evropskim narodima slavne dane prošlosti. Mešavina stavova protiv imigracione politike, antievropejstva i antiestablišmentskog diskursa determiniše agendu javnog delovanja ekstremne desnice.

Postoji opšta saglasnost stručnjaka koji se bave ekstremnom desnicom da postoji veza između uspona ekstremne desnice i nivoa društveno-ekonomskih

14 "The World Factbook 2011", op. cit.

15 Ibid.

promena koje su se desile od kraja hladnog rata na ovamo.[16] Tempo društvenp-ekonomskih promena ubrzan je procesom globalizacije, koji je preko potrošnje, proizvodnje, slobodnog vremena, medija, obrazovanja, putovanja i politike doveo do povećane međuzavisnosti i brzine u oblasti komunikacija i tehnološkog razvoja. Sve to je u značajnoj meri uticalo na život „običnog" pojedinca, pa stranke ekstremne desnice posebno ukazuju na činjenicu da se uticaj globalizacije oseća u gotovo svim sferama društvene aktivnosti i da globalizacija pogađa ljude u oblasti ekonomije, kulture i vrednosti, kao i politike, a sve to u cilju pridobijanja šire javnosti.

U pokušaju da objasne suštinu podrške birača koju pružaju partijama ekstremne desnice (PED), istraživači su identifikovali četiri glavne varijable: 1) imigraciju stranaca; 2) ekonomske nevolje, poput procena nivoa nezaposlenosti; 3) institucionalne faktore, kao što su na primer proporcionalni izborni sistem i slabljenje partijskih sistema; i 4) socijalna politika i kriza koncepta države blagostanja.[17]

Porast imigrirajućeg stranog stanovništva u Zapadnoj Evropi

Najšire prihvaćeno objašnjenje za uspeh PED sugeriše da je to odgovor na rastući multikulturalizam zapadnoevropskih društava.[18] U tom smislu, uspon ekstremne desnice je odgovor na pretnje po nacionalni identitet izazvane rastućim brojem imigranata. Dosadašnja istraživanja pokazala su da poređenje broja migranata rođenih u inostranstvu, ili samo učešće stranaca u ukupnom stanovništvu određene zemlje, sa uspehom PED na izborima nije najbolji metod analize, jer je važno kada su imigranti došli u zemlju destinacije. Istraživački rezultati sugerišu da je relevantnije da se upoređuju imigracioni tokovi i to u periodu održavanja izbora. U tabeli 1 prikazane su neto migracione stope za petogodišnje periode.

---

16 Montserrat Guibernau, „Migration and the Rise of the Radical Right", op. cit.

17 Matt Golder, "Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe", *Comparative Political Studies*, Vol. 36, No. 4, May 2003, pp. 432–66; David Jesuit and Vincent Mahler, "Electoral Support for Extreme Right-Wing Parties: A Sub-national Analysis fo Western European Elections in the 1990s", Luxembourg Income Study, paper presented at the 2004 Annual Meeting of the American Political Science Association, Chicago, 2–4 September 2004.

18 Herbert Kitschelt, *The Radical Right-Wing Extremism in Western Europe: A Comparative Analysis*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1995, p. 1.

Ekonomske nevolje

Postoji široka saglasnost o hipotezi da je jačanje ekstremne desnice upravno proporcionalno rastu nezaposlenosti u zapadnoj Evropi još od 1970. godine.[19] Empirijski testovi ove hipoteze su učinjeni i hipoteza je potvrđena.[20] Kraj bipolarne podele sveta, između SAD i bivšeg SSSR-a, i kasnije pad komunizma oslabili su socijalizam i ulogu sindikata, zajedno sa tradicionalnim vrednostima na kojima su oni počivali. Osećanja solidarnosti i jednakosti su oslabljena, a konkurencija i individualizam dobijaju na značaju.

Svetska trgovina i tržišta rada uglavnom funkcionišu po kapitalističkim načelima. Međutim, prerađivačka industrija se seli iz industrijalizovanih zapadnih zemalja u Istočnu Evropu i zemlje u razvoju, gde je proizvodnja jeftinija, propisi o radu manje strogi, plate niže i prava radnika slabija, a ponekad i ne postoje. Dok uspešna elita stiče koristi od poslovanja na globalnom fleksibilnijem tržištu, sve veći broj manje kvalifikovanih i nekvalifikovanih radnika ostaje bez posla. Pored toga, shvatanje da imigranti „kradu" posao domaćih radnika i shvatanje, obrazloženo ili ne, da tražioci azila i izbeglice dobijaju veću socijalnu pomoć od državljana ovih zemalja, doprinosi povećanju prezira prema državi i prema društvu u celini. Lična nesigurnost domaćih radnika navodi ih da zanemare generalno nesigurne uslove u kojima imigranti teže da pronađu sebe, prihvatajući često poslove koje domaća radna snaga nerado obavlja. Različitost kultura, tradicija i načina života imigrirajućeg stanovništva podstiču strah, nepoverenje i otvoreno neprijateljstvo, što, u nekim slučajevima, rezultira u ksenofobiju i rasizam u odnosu na pridošlice.

Kulturna anksioznost

Anksioznost je stanje koje se karakteriše osećanjem unutrašnje uznemirenosti, uplašenosti, straha da će se nešto strašno dogoditi. Partije ekstremne desnice zastupaju stavove da globalizacija, tranzicija iz industrijskog u postindustrijsko društvo, procesi integracije i migracije nose sobom negativne posledice po društva imigracionih zemalja Zapadne Evrope. Istina, globalizacija doprinosi širenju određenih vrednosti, ideologija i proizvoda koje rezultiraju u prožimanju kulturne i jezičke homogenizacije u kojoj dominira uticaj SAD. U značajnom broju evropskih nacija i etničkih grupa izražava se

19 David Jesuit and Vincent Mahler, "Electoral Support for Extreme Right-Wing Parties: A Sub-national Analysis of Western European Elections in the 1990s", op. cit.

20 Ibid.

istinska zabrinutost zbog mogućeg eventualnog nestanka njihove kulture i jezika. Na primer, Francuzi su izuzetno preokupirani činjenicom o prevlasti engleskog jezika širom sveta a, posebno, progresivnim minimiziranjem upotrebe francuskog unutar institucija EU, kao i uvođenjem engleskih izraza u francuski jezik. Istina, nisu svi pojedinci jednako pogođeni posledicama globalizacije – neki su dobitnici, a neki gubitnici. Društvene klase i obrazovanje imaju tendenciju produbljavanja jaza između onih koji imaju koristi od globalizacije i onih koji ostaju na marginama ovog procesa.

Tranzicija iz industrijskog u postindustrijsko društvo, u izvesnom smislu, zahteva brzo prilagođavanje pojedinaca novim uslovima jer se moralne norme, vrednosti, ideologije, tradicije i znanja konstantno nalaze pred novim izazovima i promenama. U tom kontekstu, samo određena elita profitira, dok značajan deo stanovništva ima malo šansi da se izdigne iz siromaštva. Nejednakost je veoma raširena, ne samo između različitih delova sveta, nego i u okviru pojedinih društava i to stvara odbojnost i fragmentacije. Osim toga, sve veći broj imigranata koji pripadaju različitim kulturnim, etničkim i verskim manjinama naseljava zapad Evrope. Zabeležen je veliki priliv izbeglica i azilanata u poslednjih petnaest godina, što doprinosi percepciji različitosti, gde useljenici, u nekim slučajevima, osporavaju starosedelačke kulture i nameću drugačije norme ponašanja. Štaviše, u nekim delovim Evrope kod starosedelaca raste nepoverenje, pa čak i neprijateljstvo prema aspektima kultura pridošlica, kao i prema vrednostima koje imigranti nose sobom, te predstavlja kako „starosedeoci“ smatraju pretnju za nacionalnu koheziju, nacionalnu kulturu i nacionalni „način življenja”.[21]

Studija Hilde Kafe (Hilde Coffe) o rezultatima izbora na opštinskom nivou u Belgiji u kojoj analizira podršku radikalnoj desnici, pokazala je da su birači reagovali na prisustvo različitih etničkih grupa tako što su glasali za ekstremnu desnicu – Flamanski blok, kome su grupe Turaka obično meta napada. To sugeriše da nije problem toliko prisustvo stranaca, „već islamski način života koji vodi glasače ka ekstremnoj desnici”.[22]

Stavovi izraženih kod stranaka ekstremne desnice generišu burne debate o različitim modelima integracije, njihov uspeh i poželjnost. Ekstremna desnica takođe otvara debatu o tome šta bi trebalo da bude osnova kohezivnog društva

21 Montserrat Guibernau, “Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics”, op. cit.

22 Hilde Coffe et al., “Fertile Grounds for Extreme Right-Wing Parties: Explaining the Vlaams Blok’s Electoral Success”, *Electoral Studies*, Vol. 26, No. 1, 2009, p. 158.

i da li to zahteva deljenje nekih kulturnih, jezičkih, verskih i građanskih vrednosti. Na kraju krajeva, ona postavlja pitanja o uslovima za koegzistenciju različitih identiteta u okviru jednog naroda, gde se direktno radi o granicama tolerancije unutar liberalne demokratije.

Institucionalni činioci

Većina evropskih zemalja uvela je sistem proporcionalne zastupljenosti u parlamentu, gde stranke mogu da uđu u parlament i sa prilično niskim procentom dobijenih glasova. Zemlje kao što su Danska, Holandija i Španija imaju nizak izborni cenzus – ispod 3%, što znači da je relativno lako da dobiju mesta u parlamentu. Druge zemlje, poput Češke, Slovačke i Poljske, imaju izborni cenzus od 5%.[23] Političke stranke sa malom podrškom birača imaju mnogo teži pristup u parlamente Velike Britanije i Francuske, jer izborni sistemi ovih zemalja poslanička mesta ne dodeljuju na proporcionalnoj osnovi, već u parlament ulaze kandidati koji osvoje većinu u izbornim jedinicama. Pored toga, Francuska ima dvokružni sistem, kojim filtrira manje stranke. Uprkos tome, Nacionalni front je na izborima 17. maja 2007. godine dobio 10,4% podrške biračkog tela.[24]

Dalekosežne promene na nacionalnom, evropskom i globalnom nivou koje su se desile u poslednje dve decenije uticale su na stavove ljudi u pogledu uloge politike i političara u pojedinim zemljama. Promene su donele i izvesan osećaj nemoći. Na nacionalnom nivou, nedostatak poverenja u političare i politički sistem doprineo je slabljenju tradicionalne uloge političkih partija, a sve veći broj ljudi gubi poverenje u institucije, smatrajući da se političari prvenstveno bave očuvanjem sopstvenog statusa i privilegija.

Socijalna politika i kriza koncepta države blagostanja

U vremenima krize socijalna politika se izoštrava u svim zemljama u smislu restrikcija i smanjenja socijalnih izdataka. Međutim, ekonomske i druge krize nose sobom čitav splet efekata koji obično pogađaju one slabije i, naravno manjinske grupacije, bilo da su stranci ili neke druge manjine. Razume se, stranci su najčešće na udaru, ali kada je u pitanju njihovo poreklo, veroispovest i druge tradicionalne vrednosti nisu podjednako pogođeni. Američki profesor

---

23 Montserrat Guibernau, "Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics", op. cit.

24 "The World Factbook 2011", op. cit.

političkih nauka i ekspert za političke partije u Zapadnoj Evropi Herbert Kičelt (Herbert P. Kitschelt) ukazuje da značajan izvor podrške partijama ekstremne desnice proizlazi iz straha glasača za budućnost socijalne države blagostanja. Po njegovom mišljenju, „blagostanje" se manifestuje politički u formi ultranacionalističke ideologije i pokreta koji se pojavljuju kada su nivo blagostanja i stranih migracija istovremeno visoki: „država blagostanja je predstavljena kao sistem socijalne zaštite za one koji pripadaju etnički definisanoj zajednici i koji su doprineli tome. Imigranti su prikazani kao slobodni utovarivači koji ne doprinose sistemu, ali koriste njegove prednosti".[25] Sledeći logiku ovog gledišta moglo bi se reći da kada neko ima malo šta da izgubi od imigracije u smislu socijalnih primanja (s obzirom da taj neko relativno malo dobije od države), onda on i malo strahuje, i na taj način stranke ekstremne desnice su manje primamljive.

IDEJNA OPREDELJENJA EKSTREMNE DESNICE I (I)LEGALNA IMIGRACIJA

Sekuritizacija (i)legalne imigracije

Savremeno široko shvatanje bezbednosti prati dugačak spisak novih pretnji, koje se u zavisnosti od okolnosti smenjuju na dnevnom redu koje akteri — državne institucije, političke stranke, interesne grupe i organizacije građanskog društva — postavljaju u okviru političkog procesa. Jačanje represivnih funkcija i ovlašćenja kao institucionalni odgovor savremene demokratski ustrojene države na raznorodnost mekih bezbednosnih pretnji označavaju se pojmom sekuritizacije javnih politika.[26] Dramatično predstavljanje pojedinih društvenih problema i naglašavanje navodne ugroženosti zajedničkih vrednosti otvorilo je prostor primeni ekstremnih mera i, u krajnjem ishodu, mešanju organa vlasti u područje neprikosnovene privatnosti građana. Efikasno suprotstavljanje ilegalnoj imigraciji definisano je kao jedno od prioritetnih pitanja bezbednosne politike u razvijenim zemljama, posebno u SAD i bogatim članicama Evropske unije. Procene o stepenu opasnosti koja preti bogatim društvima Evropske unije od više miliona ilegalnih useljenika koji borave na njenoj teritoriji razlikuju se

25 Herbert Kitschelt, "The Radical Right-Wing Extremism in Western Europe: A Comparative Analysis", op. cit., p. 22.

26 Opširnije o sekuritizaciji i njenim posledicama u: Aleksandar Fatić, *Uloga kazne u savremenoj poliarhičnoj demokratiji*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2010.

budući da se oprečno sagledavaju položaj imigranata i njihova socijalna integrisanost u zemljama prijema. Posmatrano sa stanovišta prirodne egzistencijalne potrebe za očuvanjem bezbednosti nije važno da li su ilegalni imigranti objektivna pretnja, već da li ih pojedinci pod uticajem medijskih posredovanih političkih poruka opažaju kao realne opasnosti po osnovne zajedničke vrednosti.

Prenos pitanja imigracije u bezbednosni domen povezan je sa delovanjem mreža organizovanog kriminala specijalizovanih za olakšavanje ilegalnog ulaska i boravka u zemljama Unije, koje obično pored prevoza imigranata obuhvata nezakonite aktivnosti poput krivotvorenja ličnih dokumenata i raznih dozvola.[27] Evropol i nacionalne policije članica EU navedeno polje delovanja transnacionalnog kriminala tretiraju kao realnu meku bezbednosnu pretnju i zbog toga su poslednjih godina preduzele kriminalističko-obaveštajne i operativne aktivnosti za njegovo suzbijanje i sprečavanje. Prema najsvežijim obaveštajno-analitičkim procenama Evropola, postoji opasnost od pojačanog priliva prikrivenih terorista „regularnim" kanalima krijumčarenja ilegalnih migranata iz nestabilnih područja u kojima deluju terorističke grupe (Čečenija, Avganistan, Irak, Pakistan i Somalija).[28] Odlaganje uključivanja Bugarske i Rumunije u zonu Šengena čini se da je, između ostalog, povezano sa namerom da se za sada ne širi spoljna granica Unije u ovom delu, jer je izvesno da bi postala laka meta turskih kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata.

Promene političkih režima u pojedinim arapskim zemljama Severne Afrike tokom 2011. godine pokrenule su novi talas iseljavanja ka obalama južnih zemalja Evropske unije, koji je dao medijima priliku da još u većoj meri zaokupe pažnju građana diskusijom o novoj bezbednosnoj pretnji koju bi sa sobom doneo prijem više hiljada imigranata iz kriznih oblasti. Preovlađujući osećaj opšte ugroženosti podstakao je pojedine sociologe da moderno doba nazovu dobom moralne panike (Kenet Tompson) ili da tvrde da je moralna panika sve vreme i svuda oko nas (Čes Kričer).[29] Ukratko, pojam moralne

27 "Europol Review: General Report on Europol Activities 2010", European Police Office, 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europolreview-en.pdf, pp. 39–40.

28 "EU Organised Crime Threat Assessment: OCTA 2011", Europol, 28 April 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa_2011.pdf, p. 18.

29 Kenet Tompson, *Moralna panika*, Klio, Beograd, 2003, str. 9; Chas Critcher (ed.), *Moral Panics and the Media*, Open University Press, Berkshire, 2006, p. 3.

panike označava socijalni fenomen preterane reakcije medija, policije, drugih državnih institucija ili šire javnosti na delovanje pojedinaca ili društvenih grupa, koje može, samo po sebi, biti trivijalne prirode, ali se opaža kao realan društveni problem i ozbiljna pretnja osnovnim vrednostima jedne zajednice. Akademska razmatranja moralne panike iz prve dekade dvadeset prvog veka usredsređuju pažnju na strukturne probleme sa kojima se suočavaju mladi naraštaji u postindustrijskim društvima, gde se usled nepovoljnih ekonomskih okolnosti produbljuje jaz između imućnih i siromašnih slojeva. Strukturni problemi jedan su od važnih činilaca reprodukovanja devijantnog ponašanja koje pogoduje opstanku i širenju desničarskog ekstremizma. U Francuskoj i okolnim zemljama Evropske unije, istinska moralna panika stvorena je oko isključenosti i segregacije u predgrađima otelotvorene u konsolidaciji „geto-gradova" (*cités-ghettos*), za koje se veruje da predstavljaju smrtnu pretnju javnom redu i integracionističkom modelu narasle imigrantske populacije.[30] Odsustvo perspektive ostvarenja pristojnog životnog standarda na društveno prihvatljive načine, nagoni mlade da započnu kriminalnu karijeru, prevashodno kroz ulični kriminal. Poznato je da vinovnici sitnog kriminala predstavljaju regrutnu osnovu za organizovani kriminal, pa lična ambicija, surovost, praktične „veštine" i sposobnost brzog učenja kriminalnog „zanata" mogu mladom pojedincu da osiguraju „napredovanje" inicijacijom u grupu koja se dugoročno i sistematično bavi ozbiljnim krivičnim delima.

Moralna panika zbog umnožavanja getoa u mnogoljudnim urbanim sredinama sazdana je na zabrinutosti većeg dela društva koji živi u pristojnom socijalnom okruženju, proistekloj iz ranije medijski posredovanog i kontinuirano promovisanog stereotipa o siromašnom imigrantu kao tipičnom počiniocu krivičnog dela i, stoga, glavnoj pretnji bezbednosti građana. Primetna je povećana odbojnost prema grupama sa devijantnim ponašanjem, koja se prenosi u vidu rasta nepoverenja prema svim pripadnicima etničkih zajednica koje su najčešći stanovnici geta. Opšta saglasnost čitavog društva da ponašanje pripadnika geta predstavlja realnu i ozbiljnu pretnju, pojačana institucionalnim odgovorom vlasti, vodi ka nesrazmernoj reakciji javnosti, koja se kod ovog slučaja moralne panike odnosi na pogrešnu logičku pretpostavku da život u getu nužno sa sobom nosi izbor kriminalne karijere. Često policija i drugi kontrolni državni organi pristupaju omladini iz geta sa jakim predrasudama

30 Loïc Wacquant, *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*, Polity Press, Cambridge and Malden, 2008, pp. 229–30.

koje mogu ozbiljno da naruše pretpostavku nevinosti ili čak da, bez opravdane potrebe, dovedu do prekomerne upotrebe sile sa smrtnim ishodom.[31]

Objašnjavajući koncept društva rizika, nemački sociolog Urlih Bek (Urlich Beck) naglašava da savremeno doba odlikuju novi bezbednosni rizici koji su globalni po potencijalnim štetnim efektima, često su nevidljivi jer se nalaze van opsega moći ljudskog opažanja, te se teško mogu pouzdano i precizno izmeriti. Moderan čovek je za razliku od svojih predaka izuzetno svestan postojanja i izvora rizika i zahteva od vlasti da se efikasno suoči sa pretnjama. Zbog toga su kulturna percepcija i definicija ono što zapravo konstituiše rizik, odnosno „rizik" i „javna definicija rizika" jedno su te isto.[32] Da bi neka socijalna pojava bila konstruisana neophodno je da neko inicira javnu raspravu ili kampanju koja će je definisati kao problem, a moraju se uključiti i političari i osnovne institucije države. Nebezbednost je upravo jedan od društvenih problema koji se može uvrstiti u socijalne i političke konstrukte kao obrasce posredstvom kojih akteri kolektivno pridaju smisao stvarnosti u kojoj žive. Mada ljudi svakodnevno iskustveno proživljavaju strah i zebnju, kolektivna nebezbednost ulazi u područje politike tek kao proizvod procesa kojim pojedinci i grupe stvaraju raznovrsna tumačenja rizika.[33]

Problem socijalne i kulturne integracije novopridošlih ilegalnih imigranata realno postoji, prevashodno u zemljama Unije gde su ove zajednice mnogobrojne (Nemačka, Francuska, Italija, Španija itd). Rasprava o posledicama ilegalne imigracije može se uvrstiti u krug kontroverznih javnih pitanja koja dodatno pojačavaju postojeće društvene podele, prouzrokovane nedavnom globalnom recesijom i gubitkom pogodnosti koje je omogućavao višedecenijski projekat države društvenog staranja (*welfare state*). Napadi na imigrantske zajednice mogu da se, u okolnostima naglog rasta nezaposlenosti prvenstveno niže obrazovane i nekvalifikovane radne snage, dovedu u vezu sa činjenicom da su useljenici najveći konkurenti domaćim radnicima upravo za vrstu poslova za koje se ne traži skoro nikakva profesionalna kvalifikacija. Na

---

31 Više slučajeva prekomerne upotrebe sile u postupanju policije izazvalo je u poslednje dve decenije žestoke nemire u getima gradova SAD, Francuske, Nemačke i još nekih razvijenih zemalja.

32 Ulrich Beck, "Risk Society Revisited: Theory, Politics and Research Programmes", op. cit., p. 213.

33 Daniel Béland, "The Political Construction of Collective Insecurity: From Moral Panic to Blame Avoidance and Organized Irresponsibility", Working Papers Series 126, October 2005, Center for European Studies, www.ces.fas.harvard.edu/publications/docs/pdfs/Beland.pdf, p. 4.

drugoj strani, upletenost domaćih agencija za zapošljavanje u organizovani kriminal koji olakšava ilegalni ulazak i boravak stranaca u bogatim društvima Evropske unije, svedoči o težnji kriminalnih preduzetnika da iskoriste recesiju kako bi posredno omogućile smanjenje troškova poslovanja domaćim kompanijama koje imaju potrebu za niskoplaćenom radnom snagom. Ilegalna imigracija jeste očigledno podstaknuta željom domaćih privrednika za maksimizacijom profita iskorišćavanjem poslušne jeftine radne snage barem isto onoliko koliko namerom porodica useljenika da se ponovo spoje u pokušaju da žive život dostojan ljudskog bića.

Priroda opažene bezbednosne pretnje stvara mogućnosti i ograničenja za političke aktere koji se bave njenim razrešavanjem. Opaženi izvor nebezbednosti može da postane deo dnevnog reda javne politike tek nakon što je definisan kao društveni problem koji pogađa značajan deo stanovništva. U slučaju ilegalne imigracije, postavlja se pitanje koliko ovaj fenomen zaista ugrožava većinu građana na takav način da oni osete neposrednu opasnost po elementarnu egzistenciju, a koliko je posredan, teže merljiv negativan uticaj useljenika preuveličan u medijima zarad ostvarivanja partikularnih političkih ciljeva. Političari su uvek spremni da podsticanjem kolektivnih strahova od navodnih opasnosti koje prete većini članova jedne političke zajednice, manipulišu kako bi osvojili ili očuvali vlast, ili kreirali javnu politiku ili program shodno favorizovanim privatnim interesima. Profesionalne grupe koje čine državni aparat — poput policije, pravosuđa, zatvorskih službenika itd., skloni su da kroz argumentovano stručno mišljenje predstave postojanje krizne situacije kako bi obezbedili veća sredstva za svoje službe. Aktuelne vladajuće elite bogatih društava Evropske unije imaju možda prikriveni interes da posredstvom stvaranja društvene percepcije o visokom stepenu nebezbednosti stvore normativni okvir i institucionalne mehanizme neophodne za suzbijanje masovnog nezadovoljstva nižih socijalnih slojeva — kojima jednako pripadaju useljeničke i „starosedelačke" zajednice.

Za razliku od moralne panike gde uvek postoje jasne mete koje su opažene kao preteće po osnovne vrednosti jedne zajednice, pitanja društvenog rizika prolaze kroz, kako Ungar kaže, proces „traganja za hranom" (*foraging process*), u kojem se „vrući krompir" prebacuje od jedne do druge mete. Ali dok „vrući krompir" kruži javnim prostorom opada poverenje javnosti u institucije jer se rađa osećaj bespomoćnosti. Populistička i ekstremna desnica upravo ovde stupaju na političku scenu nudeći alternativu zamene vlasti nesposobne da pruži delotvoran institucionalan odgovor na narastajuću pretnju kriminala čiji su navodni vinovnici ilegalni imigranti. Medijski posredovano preoblikovanje

javnog mnjenja na planu opažanja bezbednosnih rizika postepeno i skriveno menja obrasce građanskog modela političke kulture tako da oni uslovljavaju sve manje tolerantno ponašanje građana prema useljenicima, obojeno jakom crtom nepoverenja i apriornog odbacivanja novih članova zajednice. Kulturna asimilacija i integracija gube snagu, što se u javnom govoru ekstremne desnice navodi kao dokaz odbijanja zajednica useljenika, pogotovo muslimanskih, da prihvate domaći sistem vrednosti. Multikulturalizam kojim su se proteklih decenija dičile političke elite razvijenih demokratija i nametale višenacionalnim tranzicionim društvima kao jedini vredan uzor, čini se da odumire.

Idejna opredeljenja ekstremne desnice i desničarskih populističkih stranaka

Ekstremna desnica pod maskom „pristojnog" desničarskog populizma uspela je tokom poslednje decenije da pridobije veću podršku građana za učešće u vlasti (tzv. hajderizacija), posebno mlađih generacija iz nižih društvenih slojeva.[34] Izbori za Evropski parlament održani juna 2009. godine takođe su pokazali postojan nastavak trenda „skretanja u desno" u skoro svim članicama Unije. Tako je, na primer, Britanska nacionalna stranka (*British National Party* — BNP) osvojila skoro milion glasova (6,2 odsto ukupnog broja glasova), dok je Austrijska slobodarska stranka (Freiheitliche Partei Österreichs — FPÖ) privukla 12,7 odsto, a Pokret za bolju Mađarsku (*Jobbik Magyarországért Mozgalom*) — poznat po otvorenim antisemitskim i antiromskim istupima i pratećoj paravojnoj organizaciji sa modernizovanom nacističkom ikonografijom — osvojio je skoro 15 procenata.[35] Nacionalni front Francuske ustalio je biračko telo na oko 10 odsto na izborima za nacionalni parlament, dok u pojedinim lokalnim zajednicama osvaja i više glasova.

Antivladino opredeljenje ekstremne i populističke desnice retko se iskazuje u otvorenim pozivima na uništenje demokratskog poretka, već je usmereno na kritiku velikih parlamentarnih stranaka kao „korumpiranih", „otuđenih" i udaljenih od prosečnih građana. Desničari sebe zato predstavljaju kao

---

34 Videti dinamički prikaz podrške desničarskim strankama u: Matthew Goodwin, "Right Response: Understanding and Countering Populist Extremism in Europe", A Chatham House Report, September 2011, Royal Institute of International Affairs, www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911_goodwin. pdf, p. 2.

35 Detaljnije o rezultatima izbora za Evropski parlament od 2009. pogledati po zemljama na: www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do;jsessionid=A15BC81BD73CFC2C401B4EA8F8D1D5D9.node2?language=EN&id=212.

autentične zastupnike istinskog glasa tzv. tihe većine, koji za razliku od mejnstrim stranaka žele da se suoče sa pretnjom multikulturalizma po nacionalni identitet. Osnovni razlog rasta podrške ekstremnoj desnici jesu protivljenje dela građana nastavku liberalne politike useljavanja i raširen stav u javnom mnjenju da nacionalne vlade nisu sposobne ili ne žele da promene javnu politiku u ovoj oblasti. Stoga ne čudi što se ekstremna desnica poziva na navodno odbijanje imigranata da prihvate evropske vrednosti i običaje, preuzimanje radnih mesta domaćem stanovništvu, kao i na hitnu pripremu za nadolazeći sukob zapadne i islamske civilizacije.[36] Na meti su se našle prvenstveno muslimanske useljeničke zajednice nakon terorističkih napada izvedenih 2001. godine u SAD i kasnije u Evropi.

U osnovi idejnih i programskih opredeljenja ovih političkih stranaka i organizacija počiva odbijanje stava o jednakosti svih ljudi i zagovaranje razumevanja drugih kultura i etničkih zajednica po principu „dobro-zlo".[37] Značajnu ulogu u oblikovanju stavova pristalica ekstremne desnice ima tzv. nativizam, odnosno stanovište da jednu zemlju treba da nastanjuju samo članovi domaće etničke zajednice, jer svi inostrani elementi (kako osobe tako i ideje) iz korena podrivaju nacionalnu državu. Prema sociologu Jensu Ridgrenu (Jens Rydgren) reč je o „etno-nacionalističkoj ksenofobiji" izraženoj u zahtevu za jačanjem nacije homogenizovanjem, povratkom tradicionalnim vrednostima i uklanjanjem iz društva grupa koje navodno prete većinskoj zajednici.[38] Razlike između većinske i manjinskih zajednica prenaglašavaju se ili se lažno konstruišu, pa se tako insistira na navodno nižem nivou inteligencije imigranata i njihovoj sklonosti devijantnim oblicima ponašanja. Ipak, kod najvećeg broja stranaka ekstremne desnice nekadašnji rasistički biološki zasnovani stavovi zamenjeni su insistiranjem na jazu između kulturnih identiteta, posebno životnih stilova. U daljoj razradi ideološke matrice, opisani tip ksenofobije spojen je sa antivladinim populizmom. Argumentacija se temelji na uverenju da vlada i njene institucije ne preduzimaju ništa da reše pitanje rastućih troškova

36 Michael Whine, "Trans European Trends in Right-Wing Extremism", International Institute for Counter-Terrorism, 26 July 2011, http://thecst.org.uk/blog/wp-content/uploads/2011/07/20-Chapter-20_Book1_e. pdf, p. 2.

37 Detaljnije u: Matthew Goodwin, "Right Response: Understanding and Countering Populist Extremism in Europe", op. cit., pp. 12–22.

38 Opširnije o politizaciji imigrantskog pitanja u Švedskoj i Danskoj pogledati u: Jens Rydgren, "Radical Right-wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability", *SAIS Review*, Vol. HHH, No. l, Winter–Spring 2010, pp. 57–71.

imigracije u vidu pružanja javnih usluga (zdravstveno i socijalno osiguranje) i time smanje navodni pritisak na recesijom narušenu ekonomsku stabilnost.

Podrška birača političkim snagama ekstremne desnice i desnog populizma i dalje je nedovoljna da im osigura „kritičnu masu" učešća u institucijama vlasti — jednako na nacionalnom i nadnacionalnom nivou — koja bi im pružila uticaj na kreiranje i sprovođenje imigracione politike. Osnivanje Saveza evropskih nacionalnih pokreta (*The Alliance of European National Movements* — AENM) 2009. godine u Budimpešti može se protumačiti kao pokušaj da se koordinacijom aktivnosti i stvaranjem zajedničke političke platforme postavi osnova za širenje i jačanje uticaja posredstvom učešća u radu Evropskog parlamenta. Takođe, ovo je marketinški pokušaj da se prikaže veća snaga desnog populizma i na taj način pridobiju nove pristalice i potencijalni glasači.[39] O tome svedoči i izmenjena retorika, pa je naglasak stavljen na kritiku EU kao modela saradnje koji treba da osigura blagostanje evropskih naroda. U stvari, ekstremna desnica pokušava da pridobije javnost upotrebom koncepta „Evrope nacija". Zajednička deklaracija predstavnika stranaka osnivača Saveza iznosi zahtev za stvaranjem Evrope slobodnih, nezavisnih i jednakih naroda u okviru konfederacije suverenih nacionalnih država, umesto stvaranja centralizovane evropske naddržave. Potpisnici su istakli i zahtev za efikasnom odbranom Evrope od novih pretnji poput terorizma i verskog, političkog, ekonomskog i finansijskog imperijalizma. Pored evroskeptičkih stavova, potpisnici dokumenta pozivaju na miroljubivo i humano rešenje imigrantskog problema, ne samo sprovođenjem nacionalnih mera već i kroz međunarodnu saradnju usmerenu na razvoj samodovoljnosti zemalja Trećeg sveta. Diskurs o održanju kulturne i civilizacijske „čistoće" Evrope, zamenjen je u Zajedničkoj deklaraciji zalaganjem za rešavanje problema nataliteta, unapređenje tradicionalnih vrednosti u čitavom društvu i „očuvanje raznolikosti Evrope proistekle iz raznovrsnosti naših identiteta, tradicija, jezika i domaćih kultura".[40] Na taj način ekstremna desnica pokušava da pridobije javnost upotrebom društveno

39 Savez je juna 2010. u Strazburu održao prvu sednicu Generalne skupštine na kojoj je izabrano rukovodstvo. Savez sada broji devet članica: Nacionalni front (Francuska), Nacionalni front Belgije, Pokret za bolju Mađarsku (Jobik), Trobojni plamen (Italija), Britanska nacionalna stranka, Sveukrajinska unija „Sloboda" (Ukrajina), Socijalno-republikanski pokret (Španija), Stranka nacionalne obnove (Portugal) i Nacionalne demokrate (Švedska).

40 "Alliance of European National Movements Expands to 9 Parties", British National Party website — News, 24 June 2010, www.bnp.org.uk/news/alliance-european-national-movements-expands-9-parties.

prihvatljivog diskursa.

KO GLASA ZA „NOVU" RADIKALNU DESNICU?

Pitanje dela biračkog tela koji podržava stranke ekstremne desnice nedovoljno je istraženo. Poznato je da članstvo ovih stranaka nije tako brojno, ali nije dovoljno jasno ko ih još podržava, s obzirom na ciljeve za koje se ove stranke zalažu. Reč je o studiji austrijskog profesora Jerga Flekera (Jörg Flecker), u kojoj je autor ukazao na niz razloga zbog kojih glasači podržavaju ekstremnu desnicu, a koji se mogu razvrstati u tri grupe: 1) pristalice demonstriraju intenzivna osećanja nepravde iz frustracije koje izazivaju legitimna očekivanja u vezi sa različitim aspektima rada, zapošljavanja, socijalnog statusa ili sa životnim standardom; 2) postoji osećaj straha i teskobe koji dolazi, pak, od osećaja bespomoćnosti *mainstream* partija na vlasti da reše probleme stagnacije ekonomskog rasta, nesigurnost zaposlenja, ili devalvacije veština i kvalifikacija; i 3) postoji jasan trend među onima koji su iskusili napredovanje u profesiji, sa jakim osećajem vezanosti za kompaniju i njene ciljeve, za očuvanje postignutih rezulatata i određenih vrednosti.[41]

Profesorka Giberno ukazuje da za ekstremnu desnicu glasa uglavnom radnička klasa, niže i srednje kvalifikovani, kao i mladi ljudi koji ne mogu da nađu zaposlenje.[42] Istina, među glasačima ima i onih sa visokim obrazovanjem koji smatraju da globalizacija, integracija i masovni priliv stranaca smanjuju njihov nacionalni suverenitet, slabe njihov nacionalni identitet i devalviraju tradicionalne kulturne vrednosti.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na osnovu iznetih činjenica i stavova stručnjaka u oblastima o kojima je reč, može se zaključiti sledeće:

Prvo, da je savremena evropska ekstremna desnica relativno heterogena, jer postoje značajne razlike među strankama ekstremne desnice u Zapadnoj Evropi.

---

41 Jorg Flecker et al. "Potentials of Political Subjectivity and the Various Approaches to the Extreme Right: Findings in the Qualitative Research" in J. Flecker (ed.) *Changing Working Life and the Appeal of the Extreme Right*, Aldershot, Ashgate 2007, p. 60.

42 Montserrat Guibernau, "Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics", op. cit.

Drugo, liniju razgraničenja između ekstremne desnice i umerenih konzervativaca sve je teže uočiti i to je posledica pokušaja pojedinih stranaka ekstremne desnice da postanu politički prihvatljive, posebno kao deo koalicionih vlada, pa pragmatično menjaju političke platfome u cilju prilagođavanja novim situacijama.

Treće, kod nekih se čak ublažava radikalnost i svodi na minimalni ideološki okvir karakterističan za ekstremnu desnicu, koji predstavlja kombinaciju uglavnom četiri elementa: nacionalizam, ksenofobija, red i zakon i dobrobit šovinizma.

Četvrto, većina ekstremnih desničarskih partija, novije generacije, ima zajednički imenitelj da „gaje" nepoverenje prema institucijama države i prema Evropskoj uniji, ne verujući ni u sudstvo, ali zato imaju poverenje u policiju i vojsku, kao autoritarne elemente državnog represivnog aparata. Ipak, one ne odbacuju demokratiju i glasanje na izborima, nego većinom smatraju da politika ne nudi odgovore na stvari koje one smatraju važnim.

Peto, najviše od svega zabrinjava, kako oni to vide, sve veći uticaj islama koji preti Evropi, pa zato politikolozi upozoravaju da je islamofobija najvažniji ujedinjujući faktor nove ultradesnice, baš kao što je to u dvadesetim godinama prošlog veka bio antisemitizam.

Šesto, ono što takođe zabrinjava jeste da antiimigrantski trend u javnom mnjenju bogatih društava EU ne jenjava, uprkos formalno maloj podršci ekstremnoj desnici. Niti se socijalne napetosti smiruju niti vladajuće elite nude zadovoljavajuće institucionalno rešenje pitanja useljavanja, pa se postepeno stvara ambijent koji potencijalno može da motiviše deo pristalica na nasilje. Pokušaj da se uticajem na javnost kod domaće većine izazovu negativni sentimenti prema manjinskim etničkim i verskim zajednicama useljenika i utišaju razumni predlozi o prevazilaženju problema socijalne integracije, na duži rok vodi podrivanju temeljnih mehanizama konsocijativne pluralističke demokratije — pregovaranja i sporazumevanja između različitih zajednica jednog multikulturnog društva.

Sedmo, možda je, za sada usamljen, slučaj Norvežanina Andersa Breivika nagoveštaj da bi najbrutalnije pristalice mogle da pokušaju da „razreše" ovu pat poziciju prelaskom na direktnu akciju, sa nesagledivim posledicama po ljudsku bezbednost. Osmo, vrlo je verovatno da će aktuelne vladajuće elite morati da pribegnu reformskim merama usmerenim na ograničavanje mogućnosti davanja azila i dozvole useljavanja, odnosno trajnog boravka — pogotovo za državljane koji dolaze iz kriznih područja ili oblasti u kojima islamski teroristi imaju jaku podršku lokalne zajednice.

Deveto, politički analitičari sugerišu vladajućim elitama glavnih imigracionih zemalja da strategijski odgovor na jačanje podrške birača ekstremnoj desnici treba tražiti u tri glavna segmenta i to: 1) demokratizacija demokratije, koja podrazumeva da *mainstream* stranke treba da povrate poverenje birača u politiku koju zastupaju, kroz poboljšanje efikasnosti rada vlade, smanjenje birokratije, povećanje transparentnosti i jačanje poverenja između političara i građana; 2) fer i izbalansiran pristup migracijama, koji podrazumeva da *mainstream* stranke treba da se zalažu za kontrolu migracionih tokova, formulisanjem imigracione politike zasnovane na jasnom poštovanju ljudskih prava i da se uspostavi balans između prava i dužnosti; socijalna kohezija treba da bude aktivna i da se ostvari kroz obrazovanje i medijske kampanje, naročito u oblastima gde je koncentracija imigranata visoka; 3) „pametna" socijalna politika, koja podrazumeva da vladajuće elite treba posebnu pažnju da posvete radničkoj klasi, niže srednjoj klasi građana koja se često oseća ugroženom, jer nema zaposlenje i suočava se sa siromaštvom; dograđivanje radnog zakonodavstva da bi se izbeglo „iskorišćavanje" građana i imigranata; stvaranje moderne države blagostanja, koja će biti u stanju da zadovolji potrebe najugroženijih, kao i obezbeđivanje pristupa profesionalnom i univerzitetskom obrazovanju prema sposobnostima, a ne prema društvenoj klasi.

LITERATURA

1. Adam, Barbara, Beck, Ulrich, and Loon, Joost van (eds), *The Risk Society and Beyond: Critical Issues for Social Theory*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks and New Delhi, 2005.
2. Beck, Urlich, *Risk Society: Towards a New Modernity*, SAGE Publications, London, Newbury Park and New Delhi, 1992.
3. Béland, Daniel, "The Political Construction of Collective Insecurity: From Moral Panic to Blame Avoidance and Organized Irresponsibility", *Working Papers Series 126*, October 2005, Center for European Studies, www.ces.fas.harvard.edu/publications/docs/pdfs/Beland.pdf.
4. Carrabine, Eamonn et al., *Criminology: A sociological introduction*, Routledge, London and New York, 2004.
5. Coffe, Hilde et al., "Fertile Grounds for Extreme Right-Wing Parties: Explaining the Vlaams Blok's Electoral Success", *Electoral Studies*, Vol. 26, No. 1, 2009.
6. Eatwell, Roger, "Ten theories of the Extreme Right", in: Merkl, Peter H. and Weinberg, Leonard (eds), *Right-Wing Extremism in the Twenty-First Century*, Frank Gass, London, 2003.

7. "EU Organised Crime Threat Assessment: OCTA 2011", Europol, 28 April 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa_2011.pdf.
8. "Europol Review: General Report on Europol Activities 2010", European Police Office, 2011, https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europolreview-en.pdf.
9. "Far-right activists unlikely to fade away", *TNT Magazine*, online issue, 24 August 2011, www.tntmagazine.com/tnt-today/archive/2011/08/24/far-right-activists-unlikely-to-fade-away.aspx.
10. Flecker, Jörg et al., "Potentials of Political Subjectivity and the Various Approaches to the Extreme Right: Findings in the Qualitative Research", in: Flecker, Jörg (ed.), *Changing Working Life and the Appeal of the Extreme Right*, Ashgate, Aldershot, 2007.
11. Golder, Matt, "Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe", *Comparative Political Studies*, Vol. 36, No. 4, May 2003.
12. Goode, Erich and Ben-Yehuda, Nachman, *Moral panics: The Social Construction of Deviance*, Blackwell, Oxford, 1994.
13. Goodwin, Matthew J., "The Contemporary Radical Right: Past, Present and Future", *Political Studies Review*, Vol. 7, 2009.
14. Goodwin, Matthew J., "Right Response: Understanding and Countering Populist Extremism in Europe", A Chatham House Report, September 2011, Royal Institute of International Affairs, www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911_goodwin.pdf.
15. Guibernau, Montserrat, "Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics", *Policy Network Paper*, 2010, www.policy-network.net/publications/3690/Migration-and-the-rise-of-the-radical-right.
16. Howard, Marc Morje, "The Impact of the Far Right on Citizenship Policy in Europe: Explaining Continuity and Change", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 36, No. 5, May 2010.
17. Jesuit, David, and Mahler, Vincent, "Electoral Support for Extreme Right-Wing Parties: A Sub-national Analysis of Western European Elections in the 1990s", paper presented at the 2004 Annual Meeting of the American Political Science Association, Chicago, 2–5 September 2004.
18. Kim, Anna Myunghee, "Foreign Labour Migration and the Economic Crisis in the EU: Ongoing and Remaining Issues of the Migrant Workforce in Germany", *Discussion Paper* No. 5134, The Institute for the Study Labor (IZA), Bonn, 2010.
19. King, Gary and Murray, Christopher J. L., "Rethinking Human Security", *Political Science Quarterly*, Vol. 116, No. 4, 2001–2.

20. Kitschelt, Herbert, *The Radical Right-Wing Extremism in Western Europe: A Comparative Analysis*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1995.
21. Morokvašić, Mirjana, „Migracije u Evropi: zabrinutost povodom proširenja Evropske unije na Istok", *Stanovništvo*, br. 1–4, 2003.
22. Nedelcu, Harry and Chris Miller, "Migration and the Extreme Right in Western Europe", *Review of European and Russian Affairs*, Vol. 6, No. 1, 2011.
23. Pinto-Dobernig, Inge R., *South-North Migration: The Challenge of the 1990s*, Graduate Institute of International Studies, Geneva, 1991.
24. Rydgren, Jens, "Radical Right-wing Populism in Denmark and Sweden: Explaining Party System Change and Stability", *SAIS Review*, Vol. XXX, No. l, Winter–Spring 2010.
25. Ungar, Sheldon, "Moral Panic Versus Risk Society: The Implications of the Changing Sites of Social Anxiety", *British Journal of Sociology*, Vol. 52, No. 2, June 2001.
26. Wacquant, Loïc, *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality*, Polity Press, Cambridge and Malden, 2008.
27. Whine, Michael, "Trans European Trends in Right-Wing Extremism", International Institute for Counter-Terrorism, 26 July 2011, http://thecst.org.uk/blog/wp-content/uploads/2011/07/ 20-Chapter-20_Book1_e.pdf.
28. *World Development Report 1984*, IBRD and World Bank, Washington, D.C., 1984.

PRILOZI

Tabela 1: Neto migraciona stopa (na 1000 stanovnika) u odabranim zemljama Severne i Zapadne Evrope (u procentima)

Zemlja	**Neto migraciona stopa (na 1000 stanovnika)**								
	1965-1970	**1970-1975**	**1975-1980**	**1980-1985**	**1985-1990**	**1990-1995**	**1995-2000**	**2000-2005**	**2005-2010**
Severna Evropa									
Danska	1	1	1	0	1	3	3	2	3
Finska	- 4	1	- 2	1	1	2	1	1	3
Norveška	0	1	1	1	2	2	3	3	7
Švedska	3	0	2	1	3	3	1	3	6
Ujedinjeno Kraljevstvo	- 0	0	0	- 0	0	1	1	3	3
Zapadna Evropa									
Austrija	1	2	0	0	3	6	2	5	4
Belgija	1	2	0	- 1	1	2	1	4	4
Francuska	2	2	1	1	1	0	1	3	2
Nemačka	2	2	1	- 0	4	8	2	2	1
Luksemburg	2	12	3	1	6	10	9	6	18
Holandija	1	3	3	1	2	3	2	2	1
Švajcarska	3	1	- 4	3	4	7	2	5	5

Izvor: http://esa.un.org/wpp/Excel-Data/DB01_Period_Indicators/WPP2010_DB1_F18_NET _MIGRATION_ RATE.XLS, 18/10/2011.

Tabela 2: Broj migranata (razlika između priliva i odliva) u odabranim zemljama Severne i Zapadne Evrope (1985–2010)

Zemlja	**Broj migranata (razlika) u hiljadama**				
	1985-1990.	**1990-1995.**	**1995-2000.**	**2000-2005.**	**2005-2010.**
Severna Evropa					
Danska	33	65	75	4	90
Finska	16	43	20	33	73
Norveška	34	42	59	67	171
Švedska	132	151	49	155	266
Ujedinjeno Kraljevstvo	99	205	42	429	968
Zapadna Evropa					
Austrija	111	234	6	220	160
Belgija	52	85	61	196	200
Francuska	278	123	188	766	500
Nemačka	1.621	3.306	839	769	550
Luksemburg	12	20	20	14	42
Holandija	134	220	154	145	50
Švajcarska	131	247	65	186	183

Izvor: http://esa.un.org/wpp/Excel-Data/DB01_Period_Indicators/WPP2010_DB1_F19_NET _NUMBER_OF_ MIGRANTS.XLS, 18/10/2011.

Tabela 3: Ukupan broj stanovnika i stanaca u odabranim zemljama Evrope (2010)

Zemlja	**Ukupno stanovništvo u 000**	**Broj stranaca**					
		Ukupno		**Građani druge države članice EU**		**Građani zemalja ne-članica EU**	
		u 000	**u %**	**u 000**	**u %**	**u 000**	**u %**
Severna Evropa							
Danska	5.534,7	329,8	6,0	115,5	2,1	214,3	3,9
Finska	5.351,4	154,6	2,9	56,1	1,0	98,5	1,8
Norveška	4.854,5	331,6	6,8	185,6	3,8	146,0	3,0
Švedska	9.340,7	590,5	6,3	265,8	2,8	324,7	3,5
Ujedinjeno Kraljevstvo	62.008,0	4.367,6	7,0	1.922,5	3,1	2.445,1	3,9

Zapadna Evropa							
Austrija	8.367,7	876,4	10,5	328,3	3,9	548,0	6,5
Belgija	10.839,9	1.052,8	9,7	715,1	6,6	337,7	3,1
Francuska	64.716,3	3.769,0	5,8	1.317,6	2,0	2.451,4	3,8
Italija	60.340,3	4.235,1	7,0	1.241,3	2,1	2.993,7	5,0
Nemačka	81.802,3	7.130,9	8,7	2.546,3	3,1	4.584,7	5,6
Luksemburg	502,1	215,7	43,0	186,2	37,1	29,5	5,9
Holandija	16.575,0	652,2	3,9	310,9	1,9	341,3	2,1
Švajcarska	7.785,8	1.714,0	22,0	1.073,7	13,8	640,3	8,2

Izvor: procene Eurostata dostupne na http://ec.europa.eu/eurostat, 18/10/2011.

Tabela 4: Broj stanovnika rođenih u inostranstvu u odabranim zemljama Evrope (2010)

Zemlja	**Broj stanovnika rođenih u inostranstvu**					
	Ukupno		**Građani druge države članice EU**		**Građani zemalja ne-članica EU**	
	u 000	**u %**	**u 000**	**u %**	**u 000**	**u %**
Severna Evropa						
Danska	500,8	9,0	152,2	2,8	348,6	6,3
Finska	228,5	4,3	81,1	1,5	147,3	2,8
Norveška	524,6	10,8	210,7	4,3	313,9	6,5
Švedska	1.337,2	14,3	477,5	5,1	859,7	9,2
Ujedinjeno Kraljevstvo	7.012,4	11,3	2.245,0	3,6	4.767,4	7,7
Zapadna Evropa						
Austrija	1.276,0	15,2	512,0	6,1	764,0	9,1
Belgija	...	...	...	...	...	...
Francuska	7.196,5	11,1	2.118,1	3,3	5.078,4	7,8
Italija	4.798,7	8,0	1.592,8	2,6	3.205,9	5,3
Nemačka	9.812,3	12,0	3.396,6	4,2	6.415,7	7,8
Luksemburg	163,1	32,5	135,0	26,9	28,1	5,6
Holandija	1.832,5	11,1	428,1	2,6	1.404,4	8,5
Švajcarska	...	...	...	...	...	...

Izvor: procene Eurostata dostupne na: http://ec.europa.eu/eurostat, 18/10/2011.

Tabela 5: Kretanje broja stanovnika rođenih u inostranstvu i njihovo učešće u ukupnom stanovništvu odabranih zemalja Evrope, 1989–2008. (u 000 i procentima)

Zemlja	**1989.**	**1990.**	**1995.**	**2000.**	**2005.**	**2008.**
Severna Evropa						
Danska	150,6	160,6	222,7	308,7	350,4	401,8
%	2,9	3,1	4,2	5,8	6,5	7,3
Finska	21,2	26,6	68,6	136,2	176,6	218,6
%	0,4	0,5	1,3	2,6	3,4	4,1
Norveška	140,3	143,3	160,8	305,0	380,4	488,8
%	3,3	3,4	3,7	6,8	8,2	10,3
Švedska	456,0	483,7	531,8	1.008,8	1.125,8	1.281,6
%	5,3	5,6	6,0	11,3	12,5	13,9
Ujedinjeno Kraljevstvo	1.812,0	1.723,0	1.948,0	4.666,9	5.557,3	6.647,0
%	3,2	3,2	3,4	7,9	9,2	10,8
Zapadna Evropa						
Austrija	387,2	456,1	723,5	843,0	1.195,1	1.277,0
%	5,1	5,9	9,0	10,4	14,5	15,3
Belgija	880,8	904,5	909,8	1.058,8	1.268,9	(a) 1.380,3
%	8,9	9,1	9,0	10,3	12,3	13,0
Francuska	...	3.596,6	3.263,2	4.379,6	4.926,4	5.261,7
%	...	6,3	5,6	7,4	8,1	8,4
Nemačka	4.845,9	5.342,5	7.173,9	10.256,1	...	...
%	7,7	8,4	8,8	12,5	...	...
Luksemburg	106,9	113,1	138,1	145,0	161,6	180,3
%	27,9	29,4	33,4	33,2	35,0	37,3
Holandija	641,9	692,4	725,4	1.615,4	1.734,7	1.793,7
%	4,3	4,6	4,7	10,1	10,6	10,9
Švajcarska	1.040,3	1.100,3	1.330,6	1.570,8	1.772,8	1.974,2
%	15,6	16,3	18,9	21,9	23,8	25,8

(a) 2007.

Izvor: *International Migration Outlook: SOPEMI 2010,* OECD 2010, p. 299; *International Migration Trends: SOPEMI 2000*: OECD 2000, p. 306.

Tabela 6: Populističke i neofašističke partije u Evropi (2003)

Zemlja	Populističke partije	Neo-fašističke partije
Severna Evropa		
Danska	Naprednjačka stranka (Progress Party)	Nema
Norveška	Naprednjačka stranka (Progress Party)	Nema
Švedska	Nova demokratija (New Democracy)	Nema
Ujedinjeno Kraljevstvo	Nema	Nacionalni front Britanska nacionalna partija
Zapadna Evropa		
Austrija	Slobodarska partija (Freedom Party)	Nema
Belgija	Flamanski blok (Flemish Block), Nacionalni front (National Front)	Nema
Francuska	Nacionalni front (National Front)	Druge ekstremne partije
Italija	Severni savez (Northern League), Piedmont-Regional Autonomy	Italijanski socijalni pokret (Italian Social Movement)
Nemačka	Republikanci (Republicans)	Nacionalna demokratska stranka (National Democtratic Party), Savez nemačkog naroda (Union of German People) Holandija Nema Partija centra (Center Party), Demokrate centra (Center Democtrats)
Portugalija	Nema	Hrišćanska Demokratska partija (Christian Democratic Party), Nacionalni savez (National Union)
Španija	Nema	Nacionalna alijansa (National Alliance), Nacionalni savez (National Union)
Švajcarska	Švajcarska partija motociklista (Swiss Motorist's Party), Savez Tesinaca (Legues of Tessins)	Nacionalna akcija (National Action), Budnost (Vigilance), Švajcarske demokrate (Swiss Democrats)

Izvor: Matt Golder, „Explaining variation in the success of extreme right parties in Western Europe", *Comparative Political Studies*, Vol. 36, No. 4, May 2003, p. 448.

Tabela 7: Pregled levičarskih i umereno desničarskih partija u odabranim zemljama Severne i Zapadne Evrope

Zemlja	Levičarske partije	Umereno desničarske partije
Austrija	Socijal demokratska partija (Social Democratic Party)	Narodna partija (People's Party)
Belgija	Socijalistička partija (Socialist Party), Belgijska socijalistička partija (Belgian Socialist Party)	Socijal-hrišćanska partija (Social-Christian Party), Hrišćansko-narodna partija (Christian People's Party)
Danska	Socijal demokrati (Social Democtrats), Socijalistička Narodna Partija (Socialist People's Party)	Konzervativna narodna partija (Conservative People's Party)
Finska	Socijal demokratska partija (Social Democtratic Party), Alijansa levice (Left-Wing Alliance)	Parija nacionalne koalicije (National Coalition Party)
Francuska	Socijalistička partija (Socialist Party) Komunistička partija (Communist Party)	Unija za francusku demokratiju (Union for French Democracy) Zbor za Republiku (Rally for the Republic)
Nemačka	Socijal demokratska partija (Social Democratic Party)	Hrišćansko demokratska unija (Christian Democratic Union), Hrišćansko socijalni savez (Christian Social Union)
Italija	Komunistička partija (Communist Party) Komunistička obnova (Communist Refoundation)	Napred Italija (Go Italy), Nacionalna alijansa (National Alliance)
Španija	Komunistička partija (Communist Party), Socijalistička radnička partija (Socialist Worker's Party), Baskijska levica (Basque Left), Ujedinjeni narod (United People)	Narodna partija (People's Party)
Ujedinjeno Kraljevstvo	Radnička partija (Labour Party), Socijalistička radnička partija (Socialist Labour Party), Socijalisti (Socialists), Komunistička partija (Communist Party), Radnička revolucionarna partija (Workers' Revolutionary Party)	Konzervativna partija (Conservative Party)

Izvor: David Jesuit and Vincent Mahler, „Electoral Support for Extreme Right-Wing Parties: A Sub-national Analysis fo Western European Elections in the 1990s, Luxembourg Income Study. Paper prepared for delivery at the 2004 Annual Meeting of the American Political Science Association.

Prof. Vladimir GREČIĆ i Srđan KORAĆ

POLITICAL DISCOURSE OF EXTREME RIGHT IN WESTERN EUROPE: THE IMMIGRATION ISSUE

ABSTRACT

The paper is an attempt to identify the basic characteristics and changes in the European migration flows in the last twenty years and to point to their possible implications on the changes in support to far right in West European countries. The analysis shows that it is almost impossible to generalise the characteristics of the migration flows and their effects since the general picture differs from country to country in the number of foreign population and their share in the total number of inhabitants of the EU members which are mostly receiving countries, the net immigration rate and the number of applications for asylum. Although the rounds of EU enlargement in 2004 and 2007 have not caused mass migrations within the Union, the political discourse of far right is just focused on immigration policy. The authors point to the fact that such a social milieu has been gradually created that can induce a part of followers of far right to resort to violence and to weaken consensual mechanisms of the multi-cultural West European societies for a long term.

Key words: migrations, migration policy, right, ideology, securitisation, demography.